

LUKÁTS JÁNOS

A hattyúfehér bányaló

(meseromán)

LUKÁTS JÁNOS (1943) Budapest

Motozás hallatszott az ajtó előtt.

– Bújj be... – dűnyögte Tatár bátyó. Az ajtó nem nyílt meg, a motozás folytatódott. Tatár bátyó ajtót nyitott, a ház előtt apró lovacska állt, meleg orrával lökdöste az ajtót. Gyermekek ló volt, fényes, fekete szőréen csillogott a nap-sugár.

– Hát te? – kérdezte Tatár bátyó. – Ki lova vagy? – A ló hallgatott. – Csikó ez még – és Tatár bátyó az istállóba vezette a lovat. A csikót.

Másnap végigkérdezte a falut, a környéket, lovas gazdákat és lovatlanokat. Csikója senkinek se hiányzott. – Akkor most nálam maradsz, de becsüld meg magad! – szólt a csikóhoz, a csikó meleg orrát a bátyó tenyerébe fektette. – Mi a neved? – kérdezte a bátyó, aztán megfelelt maga kérdésére: – Engem Tatár bátyónak hívnak, legyél te is Tatár. Elég kicsi ló vagy, jó lesz ez a név neked. – A csikó ezt mondta magában: – Ember ez, de rendes, a nevére vett – és békésen elaludt a jászol mellett.

A bátyó másnap kivitte a rétre legelni. A csikó csodálta a rét csodáit: a füvet, a virágot, a patakot. A patak fölött deszkaszál feküdt keresztbe, fellépett rá, lenézett a patakra. Elámult, hogy lenn egy másik lovat lát, Tatár azonnal beleszeretett. Keresztülment a deszkaszálon, meg visszajött. Lehajolt a patakhoz, és ivott belőle, akkor a másik ló eltűnt, Tatár sajnálta.

Arra járt egy tarka ruhás fickó. – Ügyes a csikód, bátyó! Add el nekem, remek cirkuszi ló lesz belőle. Talán még kötél is fog táncolni! – Tatár bátyó bánta, nem bánta, eladta a csikót a cirkuszosnak. Aztán hazament, éjszaka nyitott szemmel bámulta a csillagokat.

Reggel motozás hallatszott az ajtón. A bátyó ajtót nyitott, Tatár állt az ajtó előtt, meleg orrát a bátyó tenyerébe fektette. És halkán ezt nyihogta: – Ember bátyó, ne adj el engem többet bukfenceztetőknek! – A bátyó megölelte a lovat, aztán az istállóba vezette. – Többet nem adlak el! – mormolta a ló sörényébe. És észrevette, hogy a Tatár homlokán apró, fehér folt világít, kerek foltocska, mint egy pecsét.

Másnap másik rétre mentek, füvek, virágok közé. Tatár önfeledten szaladgált, apró sörénye lobogott a szélben. Kerülgette a fákat, átugrálta a bokrokat. Belenyihogott a napsütésbe.

Zsokésapkás, szűk nadrágos ficsúr közeledett. – Jó versenyló lesz ebből a csikóból. Bajnokot nevelek belőle, add el nekem! – kezét nyújtott, vastag pénztárcát kínált. Tatár bátyó sóhajtozott, aztán belecsapott a ficsúr tenyerébe, megveregette a csikó tomporát, és hazaindult. Éjszaka bort ivott, sokat, és a Tatár lóval álmodott.

Két nap múlva, hajnalban dörömböltek az ajtón. A ficsúr toporzékolt a küszöbön: – Megszökött a lovad! – kiáltotta a bátyó arcába. – A te lovad szökött meg, miért nem vigyáztál rá jobban! – vont a vállát Tatár bátyó. A ficsúr eloldalgott.

Másnap reggelre Tatár ott motozott az ajtó előtt. Amikor meglátták egymást, a csikó a bátyó tenyerébe fektette orrát, és sóhajtozva ezt nyihogta: – Ember bátyó, ne adjál el engem többet szaladgáltatóknak! – A bátyó egy könnyet törölt ki a szeméből. A ló két mellső lábán fehér szőrkarika futott kör-

be, a versenylovak viselnek ilyen elegáns zoknit. A bátyó az istállóba vezette jószágát, nem kötötte a jászolhoz, és két adag zabot tett elébe.

Másnap egy távolabbi rétre mentek, itt árvalányhaj nyílt meg trombita- virág. Tatár legelt és fel-felnyihogott örömeiben, a bátyó az árokparton üldö- gélt, és vadsóskát rágcsált.

Trapp-trapp – huszárok közeledtek, a lovak patkója csattogott és szikrázott a köveken. Tatár fölkapta a fejét, és megbűvölten nézte a huszárokat. Lovat ed- dig csak a patak tükrében látott, meg a rohanásra hajsolt versenytársakat. De a huszárlovak maguktól lépkedtek, vidáman trappoltak, és szép bőrnyereg volt a hátukon. Meg egy-egy huszár, de hát a ló erős jószág, elbír egy legényt a há- tán. Tatár sóhajtott, és egyik lábáról a másikra állt a rét szélén.

– Ehun, milyen szépen lépked ez a csikó! Jó huszárló lenne belőle! – kiál- totta az őrmester a bátyó felé, Tatárhoz lépett, és szakértő szemmel mustrál- ni kezdte. – Nem eladó ez, kérem szépen... – suttopta a bátyó, de az őrmester a bátyó vállára csapott, úgy kiáltotta: – Az élen fog vonulni ez a kis lovacska, meglásd! Csapj a tenyerembe, vagy viszem anélkül! – A bátyó reszketett, Ta- tár csikó pedig felnőtt lónak érezte magát. A huszárlovak csak néztek, ők is így kezdték az életet.

Tatár zablát kapott, kötőféket és szép bőrnyerget, ezeket büszkén viselte. Aztán egy huszár pattant a hátára, csizmáján sarkantyú villant – ezt Tatár nem viselte büszkén. Vonszolták Tatárt a kovácshoz. Felkapták egy-egy lábát, és patkót verettek rá. Tatár csak állt a kovács előtt, és mozdulni sem mert. Fa- rát legyintették, aztán csapkodták, nem mozdult. – Szamár ez, te! – kiáltotta a huszár. Tatár nem tudta, mi a szamár, de nem lehet jó név egy lónak, mert ki- nevetnék. Tatár befelé nyelte könnyeit, és keserűen gondolt a bátyóra.

Éjszakára a kaszárnya közös istállójába terelték. – Én a kapitány lova va- gyok! – mondta egy kesely. – Én a századosé! – büszkélkedett egy vasderes. – Hát te? – és néztek Tatárra nagy lószemükkel. Tatár hallgatott. – Hagyjad, szamár ez! – prűskölt egy hóka. – Tatár vagyok, nem szamár! – horkantott némi önérzettel a kis jövevény. – Tatár! Phí, micsoda név ez! – a huszárlovak nyihogtak és bólogattak. Tatár torkát valami fojtogatni kezdte, csendesen ki- somfordált az istállóból. Az istálló végén megtalálta a kovácsot, aki minap a patkókat kalapálta a patájára. A kovács álmélkodott, hozzá nem szoktak lovak maguktól járni. Tatár az egyik mellső lábát föltette a tönkre, amelyiken a pat- kót rászögezték. – Verjek rád még egyet? – nevetett a kovács Tatárra, de ő csak tartotta a lábát. A kovács belenézett Tatár szemébe, és mintha mindent értett volna. – Hm, hogy nagyon szoros? – és meglazította a patkószöveget. A pat- kószög elgurult, a patkó leesett. Tatár bólogatott busa lófejevel, és most a má- sik lábát nyújtotta előre. Aztán a harmadikat, volt neki négy. – Mit fog ehhez szólni az őrmester? – dűnnyögött a kovács, aztán: – Hát, katona vótam, huszár nem vótam, de huszárló se! – és a negyedik láb után nyúlt. Tatár elhúzta a bal hátsó lábát. – Ezt még meggondolom – sóhajtotta. A kovács tenyerével kedé- lyesen az obsitos huszárló farára csapott, hogy az csak úgy porzott. A kovács- műhely porából meg a hamuból közben fehéres szőrkarika formázódott a lo- vacska két hátulsó lábán is, ennek örült Tatár, szinte büszkélkedni támadt kedve. Hazaindult, a bátyó háza felé, aki már olyan sokszor túladott rajta.

Tatár bátyó aznap éjjel egyetlen patkó ritkás kopogását hallotta. – Ez nem lehet az én lovam! – sóhajtotta, de mégis kilesett az ajtón óvatosan. Egymás nyakába borultak, nyihogtak és kacagtak egymás felé.

Három napig boldogok voltak mindketten. Aztán... A lovacska fel-felkapta a lábát, mint a cirkuszban, majd sóhajtva a földre eresztette. Tatár bátyó arra gondolt, szekér kellene, hogy a boglyát hazahordhassa a mezőről, de szekér nem volt. Másnap Tatár a versenypályán érezte magát, és neki-nekiiramodott a rétnak, a pusztának, a bátyó alig bírta visszatéríteni, rá is förmedt: – Nem

bírsz megállni a négy lábodon?! – Ha tudnád – gondolta Tatár –, hogy nekem az egyik lábamon igazi huszárpatkó van! – Tatár bátyó pedig tovább töprengett: – Ha legalább egy fogat volna, azzal az állomásról hordoznám a vendégeket. – De fogat nem volt, vendég se nagyon. Tatár egész nap legelt, napközben gyakran meghempergett a fűben, éjjel pedig ébren pislogott az istálló fekete sarkai felé.

A Tatárvölgyi domb ott magasodott a falu fölött. A domb alatt bánya sötétlett, ahol nappal is éjszaka volt. Egyik nap a bánya felől egy kérges tenyerű, zömök ember közeledett, akit a faluban Szurtosnak neveztek, Szurtos barátságban volt Tatár bátyóval.

– Te, Tatár! – billentette meg kalapját Szurtos. – Szép lovad van neked. Erős, izmos, de nálad csak ellustul. A bánya megveszi. – Tatár bátyó csak nézte Szurtost, csak nézte a tétovázó csikót, aki mintha tudta volna, hogy az ő bőrére alkudoznak. – Közel marad, láthatod, amikor akarod... – és már nyújtotta is Szurtos a tenyerét. Tatár bátyó elfordult, végül a bányagazda kérges tenyerébe csapott. Aztán a házába zárkózott, egy pálinkás butykost vett maga mellé, és reggelig zokogott.

A Tatár ló pedig a föld alá került. A bányalámpák pislákolása tetszett neki, a szájakból gomolygó pára is különös látvány volt, fülét súrolta a tárnagerenda, Tatár vidáman behúzta hát két nagy csikófülét. Másnap a szügyére istrángot kötöttek, az istráng végére csillét üresen, aztán láthatatlan bányászkezek és bányászlapátok dobálni kezdték bele a szenet. Tatár megindult a csillével, lába a szénporba süllyedt, botladozott a köveken, lába tántorgott. – És Tatár bátyó? Ő engedi ezt? – villant csikóagyába, felnyihogott volna, de félt a bánya némaságától, félt a bánya visszhangjától.

Pokrócot dobtak verejtékes hátára, szénát löktek elé meg kukoricát, egy vödörbe vizet. Nem látta, mit eszik, nem látta, mit iszik. A sötétben felborította a vödört, a víz szétömlött, Tatár szomjazott. – A napot akarom látni, a mezőmet, a patakomat a másik lóval. – Majd éjszaka megnézheted! – röhögött nyihogott fel egy koromfekete csillehúzó, akinek csak a szeme villant Tatárra. Aztán egy éjszaka kivitték a lovakat a bánya mellé, az irtásba. A fekete égről a csillagok lenéztek rájuk.

– Őket most Tatár bátyó is nézi! – sóhajtott az újdonsült bányaló. És tudta, aki sötétben csillézik, azt a napfény megvakítja. Hűvös szellő szólt felé, hogy Tatár bátyó szemében éppen most látott néhány keserű könnyet, de letörölte. A csikó végignézett a szügyén, a lábain az éjszakai harmat mintha fehér gyöngyök formájában ült volna ki szőrére. Hajnalodott, hajtották vissza őket a bányába.

Némán vonszolta a csillét, lábát feltörte a kő, patkóját elveszítette valahol. Sajnálta a patkót, sajnálta a napsugarat, de legjobban Tatár bátyót sajnálta, akiről tudta, hogy szereti őt, és aki mégis annyiszor túladott rajta.

Tatár bátyó egyik éjszaka kióvatoskodott az irtáshoz, de Szurtos hazavarta: – Eredj innen, csak megzavarod a lovat, aki már a miénk. – Tatár bátyó eloldalgott, de megbújt egy fűzfa árnyékában, és talán felismerte a tétovázó bányalovak között a hajdan volt Tatár csikót. Tatár csak állt és nézett, talán a bátyó felé, talán a csillagok felé, talán az éjszakai szellőt kérdezte. De a szellő ma hallgatott. Tatár bátyó hazabotorkált, többet nem ment ki az irtásra.

– Nézd már ezt az új lovat, mintha nem is fekete volna, hanem fehér! – nevetett rá az egyik bányász Szurtosra. – Az bizony! Talán csak poros... – és Szurtos rácsapott Tatár tomporára. Fekete szénpor szállt belőle, alatta egyre világosabb szőr göndörödött. – Még ilyet! – és a lovat visszavezették a sejtelmes bányamélybe.

Aztán Szurtosra egyszer rászakadt egy egész emeletnyi kőszén. Talán meg se találták, helyére újabb Szurtos került. Tatár bátyó roskatag öreg lett,

talán a lelke tette roskataggá, amely egyre rágta a belsejét. Egy szürkületkor megszólította az újabb Szurtost, akit nem is ismert: – Volt itt egy ló, amelyik nem fekete volt, hanem fehér. Fehér bányaló, Tatár a neve... – Szurtos csak bámult rá: – Tatár? Azt nem tudom, a bányalovaknak nincs neve. De egy fehér ló valóban volt. Egy hattyúfehér...

HORVÁTH KRISZTIÁN, Cernunnos kút, 2019

